

УДК 338.245

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/241-243

Віталій КАДАЛА

голова Юридичної клініки
«Правовий захист», доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ПРАВОВІ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ
ТА ВОЄННІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

Економічна безпека країни виступає пріоритетним сегментом не лише її розвитку, а й життєдіяльності суспільства, котре опинилося в зоні активних воєнних дій. Реалії сьогодення розкривають значний вплив воєнних викликів на економічні інструменти управління країною, порушуючи налагоджену систему сталого розвитку та досягнення національних інтересів. Українське суспільство опинилося в зоні внутрішніх та зовнішніх загроз, породжених російською воєнною агресією, як наслідок, назріла нагальна потреба переосмислення рольового сегмента економічної безпеки з урахуванням існуючої правової регламентації дотримання рівня її міцності. Беззаперечним є той факт, що без дієвої правової платформи вирішити поставлене питання в контексті економічної безпеки неможливо, особливо в надзвичайних умовах розвитку нашої держави. Разом з тим, необхідним є проведення більш поглибленого дослідження вже існуючих правових інструментів з метою розробки пропозицій їх осучаснення, котрі врахують реалістичні події в країні, що розвивається в умовах воєнного стану. Зазначене сприяло окресленню та вибору напряму дослідження.

Зверненням до проблематичних аспектів та правових регламентацій в системі економічної безпеки відзначається значна кількість наукових розробок. Вчені порушують та обговорюють питання економічної безпеки різного рівня на різних дискусійних платформах, присвячують проблемам правового та методологічного забезпечення монографічні та дисертаційні дослідження. Доволі змістовними науковими напрацюваннями в сфері економічної безпеки відзначились наукові розробки наступних вчених: Л. Акімова [1], З. Гбур [2], С. Давиденко, О. Єгорова, В. Приходько, П. Матішак [3], В. Білоус, О. Бригінєць, О. Драган, Л. Касьяненко [4], І. Яковюк, Є. Білоусова [5] та ін. Хоча ця тема є досить актуальною для науковців, проте економічна безпека є тим питанням, яке потребує додаткових досліджень на сучасному етапі, коли країна знаходиться в стані активних воєнних дій.

Виходячи з того, що економічна безпека являє собою стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання, саме питання правової регламентації набувають особливої актуальності. Доведено, що саме у рамках нормативно-правової бази формується єдина державна політика, яка являє собою узгоджену, збалансовану, скоординовану систему заходів, в тому числі в сфері забезпечення економічної безпеки держави, що є адекватними внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Нагадаємо, у 2013 році у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України надається визначення понятійної категорії «економічна безпека» та пропонує розуміти її як «...стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [6]. Водночас важливо розуміти той факт, що забезпечення економічної безпеки України здійснюється відповідно до Конституції України (у ч. 1 ст. 17 зазначено, що «забезпечення економічної безпеки України є найважливішою функцією держави»), загально визначених принципів і норм міжнародного права, міжнародних договорів України, Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським

Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, законами, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, відомчими нормативними актами.

Наступним кроком стало затвердження у 2019 році Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [7], які лягли в основу розробки проєктів прогнозних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Важливо наголосити на тому, що не менш важливе місце в системі актів щодо забезпечення економічної безпеки зайняли програмні документи – стратегії, концепції, доктрини, які складають систему офіційно прийнятих у державі поглядів, оскільки вони є установчими.

У 2020 році затверджено Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [8]. Даним законодавчим актом сталий розвиток національної економіки визнано одним із ключових напрямів реалізації пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки.

У 2021 році Кабінет Міністрів України і Рада національної безпеки і оборони України, які приймають рішення у цій сфері, усвідомлювали, що відповідь України, яка зіткнулася із появою нових викликів і посиленням зовнішніх загроз, їх дедалі більш різноманітним характером, має також змінитися, стати більш амбітною і масштабною. Як наслідок, у 2021 р. було розроблено і затверджено Національну економічну стратегію на період до 2030 року [9] та Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року [10]. У Стратегії економічної безпеки України [10] законодавець чітко окреслив зазначені ключові моменти забезпечення економічної безпеки та її складові: оцінку стану економічної безпеки, виклики і загрози кожного окремого елементу системи, а також основні стратегії розвитку держави у сфері забезпечення економічної безпеки.

З цього приводу цікавою є думка Я. Базилюк [11], яка вважає, що «...чинна Стратегія економічної безпеки України до 2025 року [10], яка була прийнята в серпні довоєнного 2021 року, об'єктивно не враховує сучасні суттєві зміни в безпековому середовищі, що вимагає ревізії та переосмислення цього стратегічного документа». Науковець дотримується позиції, що «...при формуванні нової стратегії економічної безпеки України важливо враховувати позиції провідних учених й експертів, а також зміну парадигми забезпечення національної безпеки у стратегічно важливих секторах економіки провідних країн світу».

Поділяємо думку Я. Базилюк [11] стосовно того, що «...для України в умовах довготривалої війни доцільно врахувати передовий досвід країн-партнерів, які всебічно її підтримують у протистоянні з агресором». Очевидною є необхідність суттєвої модернізації та удосконалення нормативно-правової та інституціональної бази забезпечення національної та економічної безпеки. Це, насамперед, актуалізується в умовах війни на виснаження, зважаючи на майбутнє післявоєнне відновлення та просування європейської інтеграції.

В свою чергу, В. Гнатенко стверджує, що «...у результаті аналізу існуючих підходів та нормативно-правових документів до оцінки процесу забезпечення безпеки виявлено, що в даний час залишається актуальною проблема пошуку комплексних економічних стимулів підвищення нормативно-правового рівня у сфері економічної безпеки, а обґрунтованість отриманих результатів досягається коректним використанням сучасних методів економічного аналізу, статистичною обробкою інформації і прогнозованими економічними процесами». Науковець констатує той факт, що «...важливо не тільки створити систему комплексного захисту, а й забезпечити її функціонування» [12].

Підсумовуючи вищезазначене, варто зробити висновок, що в умовах воєнних викликів у країні питання економічної безпеки потребують осучаснення існуючої правової платформи. Важливо створити ефективну правову базу, яка відповідає б сучасним викликам і вимогам глобального ринку. Загальний успіх забезпечення економічної безпеки України залежить від комплексного підходу, що поєднує правові, інституційні та політичні заходи, котрі зможуть забезпечити нівелювання загроз, спровокованих появою воєнних викликів. Проактивна співпраця між урядом, громадськістю, бізнес-сектором та міжнародними партнерами є ключовим елементом успішного розв'язання економічних викликів. Правове регулювання мусить мати в своїй основі глибокий економічний аналіз, враховувати динаміку найважливіших економічних показників, оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в економічній сфері в умовах активних воєнних дій в країні.

1. Акімова Л. М. Механізм державного управління забезпеченням економічної безпеки в Україні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 323 с.
2. Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Руга», 2018. 408 с.
3. Давиденко С., Сгорова О., Приходько В., Матішак П. та ін. Економіка та економічна безпека держави. Теорія та практика : монографіч. навч. посібник. Ужгород : РІК-У, 2017. 388 с.
4. Білоус В. Т., Бригінець О. О., Драган О. В., Касьяненко Л. М. та ін. Правове забезпечення фінансової безпеки України : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 428 с.
5. Яковюк І. В., Білоусов С. М. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності : монографія. Харків : «ФОР Рубан В.В.», 2022. 148 с.
6. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#text>.
7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2>.
11. Базилюк Я. Б. Переосмислення стратегії економічної безпеки України в умовах глобальних трансформацій. *Гальчинські читання : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф.* (м. Київ, 2 лист. 2023 р.). Київ, 2023. С. 26–28. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/tezi-gch_gotove_final_02.pdf.
12. Гнатенко В. С. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері економічної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2021. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/33.pdf.

УДК 338.346.8

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/243-244

Роман КАРПЕНКО

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

CURRENT ISSUES OF SOCIO-ECONOMIC FACTORS OF OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF MILITARY AGGRESSION

Aggression of Russia against Ukraine has caused a serious humanitarian crisis. The full-scale military invasion of Russia and the intense hostilities that have been ongoing in Ukraine since February 24, 2022, dealt a powerful blow to all links of the economic, social, and humanitarian systems of the Ukrainian state. Military escalation led to a significant number of deaths, injuries, mass displacement of civilians, including children, to damage to the social, transport and logistics, engineering infrastructure of entire regions, as well as serious destruction and damage to civil infrastructure and residential buildings.

Difficult circumstances require the development of a system of anti-crisis measures to eliminate crisis phenomena, restore the economy, social sphere and political processes [2]. It is necessary to modernize the mechanisms of public anti-crisis policy in the most responsible directions, which are responsible for the restoration of political, social and economic processes, taking into account the resource potential of the Ukrainian economy.

Ukraine found itself in the difficult conditions of a military-political and economic crisis associated with Russian aggression, which increased the degree of responsibility and set a number of